

HOIVA-SUOMI 2030 — Taskun trilogian kolmas osa

*Hoiva-Suomi 2030;
Sosiaalimenot vuosina
1960—2030. Esa Arajärvi,
Pekka Parkkinen.
Taloudellinen suunnittelukeskus
Helsinki 1989. 99 s.*

Hoiva-Suomi 2030 on kolmas osa tulevaisuuteen luotaavista raporteista. Aikaisemmin ilmestyneet osat ovat Harmaantuva Suomi ? (1986) ja Terve Suomi 2030 (1988). Raporttien yhteinen kysymys on: »Miten Suomi selviää terveyden- ja sosiaalihuollon haasteista?» Kunkin raportin takana on ollut Taskun toimistopäällikkö Pekka Parkkinen. Harmaantuva Suomi 2030? — selvityksessä Parkkisen yhteistyökumppanina oli tutkija Kalevi Koljonen. Terveysmenojen kehityspiirteitä tutkittaessa apuna oli suunnittelija Maija-Liisa Järviö. Raportin nimi

oli 'Terve Suomi 2030'. Nyt puheena oleva 'Hoiva-Suomi 2030' on suunnittelija Esa Alajärven ja toimistopäällikkö Pekka Parkkisen aikaansaannos.

Hoiva-Suomi 2030 on trilogian kolmas osa. Hoiva-Suomi 2030 raportin perusta on Harmaantuva Suomi 2030? -raportin väestö- ja työvoimatutkimuksissa. Juuri nämä ennusteet ovat näiden julkaisujen paras tulos. Sanoma on selvä, kansantaloutemme työtuntitarjonta laskee vuoden 1985 tasosta vähintään neljänneksen tai alenevan hedelmällisyyden vaihtoehdossa kolmanneksen.

Hoiva-Suomessa on 40 vuoden päästä 75-vuotta täyttäneitä kansalaisia kaksinkertainen määrä nykyiseen verrattuna. Lapsi tuo leivän mukana, sanotaan. Leiväntuojien eli huollettavien lasten lukumäärä laskee pienimmillään 5 %, nykyisen hedelmällisyyden tason jatkuessa neljänneksen tai alentuvan hedelmällisyyden vaihtoehdossa alle puoleen nykyisestä.

Aiheen käsittely perustuu suurelta osin nykyisen hoivateknolo-

gian säilymiseen muuttumattomana. Laskelmien perusteet on kerrottu selkeästi. Pienehköjä kehitysarvioita vähemmän työvoimaintensiivisempään suuntaan on otettu laskelmissa huomioon. Mutta ydinkysymystä, miten suuret ikäluokat suhtautuvat hoiva-apuun — vaaditaanko hoivaa vai pyritäänkö selvittää itse, on jätetty arvion ulkopuolelle.

Hoiva-Suomi 2030 — sosiaalimenot vuosina 1960—2030 jakautuu kuuteen lukuun. Jäsentyminen on selkeä ja itse työssä pääpaino on asetettu sosiaali- ja terveyspalveluille, palveluiden työvoimatarpeelle ja tulonsiirroille. Tekijät ovat kiitettävästi pysyneet otsikon alla.

Tutkimuksen lähtökohdat luku väestövaihtoehdoineen, työn tarjontoineen ja kansantalouden kehitystrendeineen pohjautuvat sarjan ensimmäisessä osassa tehtyyn työhön. Tietoja on tarkennettu viimevuosien tiedoilla. Sanoma on sama — yli 65 vuotiaiden määrä kasvaa kaksinkertaisesti lasten määrän laskuun verrattuna eli huoltosuhte kasvaa. Vuonna 2030 neljää 18 — 64-vuotiasta kohden

on kolme huoltolajissa olevaa. Nykyisin tuo suhde on 2,2.

Ei uusi, mutta unohdettu tieto on, että Suomen kansantalouden huoltosuhte on alhainen verrattuna muiden maiden huoltosuhteeseen. Samoin se, että vuoden 2030 huoltosuhte on samalla tasolla kuin se oli vuonna 1960. Niin ja huollettavatkin ovat samoja, me nykyiset keski-ikäiset. Ero on vain iässä. Suuret ikäluokat ovat kasvaneet isoiksi. Huoltovastuu siirtyy vanhemmilta sosiaalijärjestelmälle.

Kansantalouden kehittämismuutokset pohjautuvat työn tuottavuuden 1,2 — 3,2 prosentin vuotuisiin nousuennusteisiin. Tutkimus uskoo, että hyvinvointi nousee taloudesta. Työvoiman määrän ennusteissa ei ole pyrittykään arvioimaan joustavan eläkeiän vaikutusta. Jatkuuko jousto edelleenkin varhaisempaan eläkkeelle siirtymiseen vai löytyykö joustoa yli nykyisten säädettyjen eläkeiän.

Sosiaalimenokäsite on määritelty pohjoismaisen sosiaalimenotilaston mukaisesti lisätyn käyttäjämaksuilla ja toimialan investointimenolla. Täten määriteltynä sosiaalimenot vuonna 1988 olivat 114 mrd. mk josta 40 % sekä sosiaali- ja terveyspalvelumenot että eläkkeet ja viidennes muita tulonsiirtoja. Sosiaalimenot ovat neljännes kansantuotteesta. Läntisen ja teollistuneen Euroopan maista tuo osuus on alhaisempi vain kolmella valtiolla, Englannilla, Irlannilla ja Norjalla.

Sosiaalipalvelut on kirjasiin pääluku. Luku on alaotsikoitu: vanhainkotihoito, lasten päivähoito, kodinhoitoapu, muut sosiaalipalvelut, terveyspalvelut sekä sosiaali- ja terveyspalvelut ja työn riittävyys vuoteen 2030.

Vanhainkotihoito on nykyisin joka kymmenes 75-vuotta täyttänyt suomalainen. Ennuste lähtee siitä, että tuo suhde pysyy entisellään. Paineita vanhainkotien lisärakentamiselle tulee terveyspalvelujen puolelta kun sairaansijojen vähenetään. Laskelmat pohjautuvat olettamukseen, että vanhainkodit tulevat entistä lähemmäksi ei-ilisen kroonikkosairaaloita — ainakin työvoiman määrän suhteen.

Lasten päivähoitoon ongelmat lienevät ratkaistu vuonna 2030. Päiväkotipaikkoja olisi 134 000. Tuolloin yli vuoden, mutta alle kouluikäisiä lapsia eri hedelmällisyysvaihtoehtoin on 190 000 — 318 000. Lasten päivähoitoon koh-

dalla on selkein tulevaisuuden hoivapolitiikkaan liittyvä raportin kannanotto: 'Parhaiten toimeentulevat vanhemmat voisivat tulevaisuudessa maksaa lastensa päivähoitoon kustannukset kokonaisuudessaan.'

Hoiva-Suomi 2030 -raportti olettaa, että vuonna 2030 annetaan kotiapua joka viidennelle eläkeläiselle 4 tuntia viikossa. Se on kaksi kertaa enemmän kuin nyt. Tasoltaan se ei yllä Ruotsin nykytasollekaan. Työpanos nousisi kuitenkin 16:sta 55 milj. työtuntiin eli 24.000 työvuotta.

Terveyspalvelujen ennuste perustuu näkemukseen, että sairaalapäivien käyttöä voidaan vuoteen 2030 mennessä vähentää kolmanneksella kaikissa ikäryhmissä. Tällöin sairaalan hoitopäivät olisivat nykyisen yleiseurooppalaisen hoitokulutuksen tasolla. Hoitopäivien kokonaismäärä sairaaloissa tulisi pysymään määrällisesti nykyisellä tasolla. Raportti olettaa, että hoitopäivät tulevat laadullisesti vaatimimmaksi ja tuo kehitys vaatii sairaaloihin lisää työvoimaa.

Hoiva-Suomi 2030 ja Terve-Suomi 2030 raporttien arviot sairaalahoidon tarvitsemasta virkalisäyksestä poikkeavat merkittävästi sosiaali- ja terveysministeriön suunnitelmista. STM on siirtämässä huomattavasti vähemmän uusia virkoja sairaanhoitoon kuin Hoiva-Suomi 2030 laskelmat. Aika näyttää onko trendi vahvempi kuin ministeriö.

Sosiaali- ja terveyspalvelut ja työn riittävyys vuoteen 2030 on luku, jossa rauhallisella tavalla on todettu, että neljän vuosikymmenen kuluttua neljännes työpanoksesta käytetään sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamiseen. Hyvinvointipalvelukset vaativat 2030 raportin laskelmien mukaan 700 miljoonaa työtuntia. Se tarkoittaa runsasta puolta miljoonaa työntekijää ja runsasta 200.000 lisätyöntekijää nykyiseen verrattuna.

Terve-Suomi 2030-raportissa todettiin seuraavasti:

»Koska tavaratuotannossa työn tuottavuus kohoaa ripeästi, vähennee työn tarve tavaratuotannossa tuntuvasti. Useimmilla palvelualoilla uusi teknologia vähentää myös työn määrää. Siksi terveydenhuollon työpanos voi kyllä nousta 470 miljoonaan työtuntiin, mikäli vain terveysmenojen rahoitus järjestyy.»

Hoiva-Suomi 2030-raportissa tuo sama asia sanottiin:

»Mikäli työn tuottavuuden kehitys jatkuu suotuisana, tarvitaan alkutuotannossa, jalostuksessa ja useimmilla palvelualoilla vuonna 2030 tuntuvasti nykyistä vähemmän työntekijä. Sosiaali- ja terveyspalveluihin saattaa riittää siksi työvoimaa, jos tämän tutkimuksen mukainen tuotannon ja tuottavuuden kehitys toteutuisi.»

Puolessatoista vuodessa oli siis sävy muuttunut epäilevämpään suuntaan.

Hoiva-Suomi 2030 raportin paras tulos on mielestäni tämä työvoimatarpeen määrän laskeminen. Ja kaumaltaan terveys- ja sosiaalipalveluiden kesken raportin työvoimiarvio poikkeaa sosiaali- ja terveysministeriön linjasta ja päätöksistä. STM painottaa voimakkaasti sosiaalipalveluihin.

Määrällisesti lisätyövoiman laskelmat ovat yhteneviä. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisen suunnitelman mukaiset uudet virat vuosina 1990 — 1994 ovat runsaat 23.000. Tuo luku kertoo kahdeksan, saadaan lisäyksi lähes 200.000 uutta virkaa. Kun tähän lisätään yksityisen sektorin sosiaali- ja terveyspalvelun uudet työpaikat, on todettava, että työvoiman määrävaihteluissa Hoiva-Suomi 2030 ja STM ovat samalla tontilla.

Vuonna 2030 runsaat 1,1 miljoonaa ihmistä eli 23 % väestöstä saa eläkettä. Eläkkeiden osuus bruttokansantuotteesta puolitoistakertaistuu eri kasvuvaihtoehtoin. Sosiaalisista tulonsiirroista eläkkeet ovat 2/3 -osaa. Loput koostuvat vanhempainrahasta, lapsilisistä, yleisestä asumistuesta, toimeentulotuesta, tapaturmavakuutuksesta ja työttömyysvakuutuksesta.

Mitä paremmin kansantulo kasvaa, sitä helpompi on rahoittaa sosiaalimenot. Kansantalouden kasvuvaihtoehtossa, jolloin työn tuottavuus kohoaa 2,3 % vuodessa, sosiaalimenojen bruttokansantuoteosuus kohoaa vuoteen 2030 mennessä 35 prosenttiin. Hitaan talouskasvun vaihtoehtossa, jolloin työn tuottavuus kohoaa 1,2 % vuodessa bruttokansantuoteosuus olisi 40 % nykyisen 24,9 % sijasta.

Raportin johtopäätökset ovat hyväksyttävissä ja oikeasuuntaisia. Tulevaisuuden suunnittelun tehtävänä on luoda johdonmukainen kehityspolku nykyisyydestä tulevaisuuteen. Siinä raportti on onnistunut — pelottavan hyvin sanoisin. Pelottavan hyvin siksi, että nimenomaan palvelujen kohdalla sorru-

taan hymistelyyn eikä paneuduta terveys- ja sosiaalipalveluiden kehittämiseen toden teolla.

Uusille vuoteen 2030 luotaville tutkimuksille sosiaali- ja terveyspalvelujen sektorilta jää runsaasti aiheita. Hakeutuuko joka kolmas tyttö hoitoalalle? Mikä on julkisen

palvelutuotannon suhde nykyiseen nousevaan yksityiseen sektoriin? Millainen on vanhus vuonna 2030?

Toivottavasti Hoiva-Suomi 2030 ja trilogian aikaisemmat osat herättävät useita tutkimuskohteita tältä kansalaisten arvostamalta yh-

teiskunnan palvelulohkolta. Silloin raportit ovat tehneet tehtävänsä. Muutoin orastava työvoimapula käynnistää tutkimus- ja kehityspojektit samasta aiheesta.

Erkki Kentta